

Kamma și dezastrele naturale

BY VEN. DHAMMIKA

De obicei nu comentez nimic despre ceea ce spun stelele de cinema. De fapt, de obicei nici măcar nu înțeleg mai nimic din ceea ce spun, despre conținutul vorbelor lor sau din limbajul lor. Dar Sharon Stone (și vă spun cinstit că nu am mai auzit niciodată de ea înainte) apare la știri pentru că a sugerat că dezastrul din Sichuan ar putea reprezenta rezultatul kammic al politicii chineze în Tibet. Acest lucru îl înțeleg. Este un bun exemplu despre viziunea celor săraci la minte, o viziune simplistă, non-canonică, cu o logică ciudată și care nu poate fi combătută, care trece drept doctrină a kammei printre reprezentanții New Age, a oamenilor incapabili de a raționa, a stelelor de cinema și din păcate și a unor buddhiști. După tsunami-ul din Asia, ziarele din Singapore chiar au publicate astfel de păreri a unor oameni; păreri de tipul: „Acești oameni sunt pescari deci este rezultatul kammei rea produsă de uciderea peștilor“ - Dar cei peste 30 de călugări buddhiști care au fost uciși de ape? - „Ei bine, probabil că au fost pescari într-o viață anterioară“. Discuțiile nu au trecut niciodată de acest nivel. Rareori ele depășesc acest nivel simplist când se discută despre kamma. Având în vedere acest lucru, azi voi pune pe site un articol pe care l-am scris la acel moment al tsunami-ului, iar mâine voi pune încă unul. Pentru evenimentele actuale, doar citiți „cutremur“ în loc de „tsunami“. Al treilea articol va fi despre kamma în general. Sharon, sper că vei citi aceste articole.

Tsunami-ul - un punct de vedere buddhist

Buddhismul ne învață despre cauzalitate, și anume că întreg Universul este o rețea de cauze și efecte interrelaționate. Există două tipuri de relații de cauzalitate: cauzalitatea naturală și cea morală. Cea naturală nu are nimic de-a face cu faptul că oamenii sunt buni sau răi, este doar o simplă chestiune legată de diferitele forțe existente în univers, forțe care acționează una asupra celeilalte. O furtună sau coacerea recoltelor sunt bune exemple în acest sens. Bine înțeles că aceste cauze naturale pot avea efecte asupra noastră - a fi prins într-o furtună ploioasă ne poate produce o răceală. Dar a suferi această răceală nu are nimic de-a face cu acțiunile noastre trecute, morale sau imorale - va fi un efect natural al unei cauze naturale. Cauzalitatea morală este despre cum gândesc oamenii, cum vorbesc și cum acționează ei, pe de o parte, și ceea ce vor simți drept rezultat al acestor acțiuni, pe de altă parte. Învățătura lui Buddha despre kamma se preocupă doar de cauzalitatea morală. A fi de ajutor cuiva, mulțumirea acelei persoane și experimentarea unui sentiment de fericire din cauza acestor lucruri este un exemplu de cauzalitate morală. La fel, a fura ceva, a fi prins și apoi a te simți rușinat și jenat, este tot un exemplu de cauzalitate morală. Fericirea sau discomfortul unei persoane sunt un rezultat direct al modului în care a acționat. Persoana nu este „răsplătită“ sau „pedepsită“ pentru acțiunile proprii, fericirea sau discomfortul este un simplu rezultat al acțiunilor ei. Acum haideți să privim puțin la recentul tsunami în lumina doctrinei kammei.

Un tsunami este un exemplu de eveniment produs de cauze naturale. Plăcile tectonice de la suprafața pământului se mișcă, producând un cutremur, iar energia eliberată creează valuri uriașe care, dacă lovesc coasta, vor cauza mari devastări. Oamenii care au fost în zona unde tsunami-ul a lovit au experimentat două tipuri de suferințe: suferința produsă de cauzele naturale și cea produsă de cauzele morale, deci kamma. În timpul dezastrului un om ar fi putut fi lovit de un copac dezrădăcinat, tăiat de o bucată de metal sau strivit de un zid. Toate acestea pot fi exemple de efecte pline de suferință și durere fizică ale unor cauze naturale și nu au nimic de-a face cu acțiunile trecute, morale sau imorale.

Karma se preocupă de gândurile, vorbele și acțiunile intenționate (*kamma*) și de efectele acestora (*vipaka*). Voi da niște exemple despre diferitele moduri în care oamenii pot reacționa în fața dezastrului și efectele pe care le-ar putea simți. Să presupunem că există doi oameni, un bărbat și o femeie, ambii afectați de tsunami, care și-au pierdut casa și toate mijloacele de exis-

tență. Bărbatul se prăbușește de disperare strigând: „De ce eu? De ce mi s-a întâmplat mie?“ „Dacă măcar aș fi fost plecat azi din oraș“, gândește el cu mânie și regret. Gândind astfel, el începe să-și construiască și să-și mărească suferința. Dar gândurile lui încep curând să se schimbe. El observă casa vecinului, care e mai puțin afectată și își spune: „Acest câine de om nu mi-a plăcut niciodată; păcat că nu a fost distrusă și casa lui.“ Bărbatul își compune în continuare suferința, în același timp întărindu-și și stările urâte și negative ale minții. Mai târziu ar putea gândi: „Fiecare e pentru el de acum“; și va începe să colinde împrejurimile căutând ce e de furat de prin casele abandonate. Astfel, gândurile și sentimentele negative ale bărbatului îl conduc către acțiuni negative.

Acum să privim la reacțiile celeilalte persoane, ale femeii. După ce-și revine din șocul inițial, primul ei gând este: „Ce norocoasă sunt că am supraviețuit!“ Bine înțeles că și ea suferă, dar nu mai adaugă la această suferință și regretul, disperarea, mânia. Apoi ea gândește: „S-ar putea să fie și alții mai rău decât mine. Trebuie să văd cum i-aș putea ajuta.“, după care începe să caute răniții prin împrejurimi. Gândul la ceilalți îi oferă un oarecare grad de detașare față de necazurile proprii și astfel ea nu-și mai sporește și mai mult suferința, ca bărbatul din exemplul anterior. În următoarea zi ea reușește să obțină ceva hrană din ajutoarele oferite de guvern și cu această ocazie observă un copil care nu primea nimic. Văzând copilul singur, decide să aibă grijă de el. După alte câteva zile tatăl copilului îi vede și este extrem de recunoscător femeii care a avut grijă de el. Tatăl locuiește acum împreună cu sora lui într-un oraș neafectat de tsunami și o invită și pe femeie să stea cu ei, astfel aceasta obține și adăpost și hrană. Gândurile și acțiunile pozitive ale femeii au acum un efect pozitiv concret asupra vieții ei.

Oare de ce femeia a acționat într-un fel și bărbatul în altul? Aceasta s-a întâmplat datorită modului în care au reacționat în fața diferitelor experiențe din trecut, adică din cauza *kammei* trecute. Obiceiurile mentale negative din trecut ale bărbatului (*kamma*) au făcut ca el să aibă aceleași obiceiuri mentale negative și acum, iar acestea foarte probabil că îl vor face pe bărbat să aibă obiceiuri mentale negative și în viitor. Aceste obiceiuri mentale îl fac să sufere mai mult decât dacă nu le-ar avea (*vipaka*). Femeia (fie ea musulmană, buddhistă, creștină sau atee) a fost învățată și a crezut întotdeauna că este important să ai gânduri bune și să faci acțiuni bune, iar ea totdeauna a încercat să cultive aceste lucruri. Obiceiurile ei mentale pozitive din trecut (*kamma*) au făcut ca ea să aibă obiceiuri mentale pozitive și acum, iar acestea, la rândul lor, fac foarte probabil faptul ca ea să aibă obiceiuri mentale pozitive și în viitor. Aceste obiceiuri mentale i-au minimizat suferința și au condus-o la evenimentul fericit de a fi îngrijită de tatăl copilului. Cu alte cuvinte, acțiunile ei pozitive trecute (*kamma*) au avut un efect (*vipaka*) pozitiv acum.

Deci, conform buddhismului, suferințele fizice prin care au trecut victimele tsunami-ului sunt rezultatul diferitelor cauze naturale. Modul în care ele au reacționat în fața acestor cauze naturale este *kamma* lor; rezultatul reacțiilor lor pozitive sau negative din viitor (măine, luna viitoare, anul viitor, poate următoarea viață) va constitui *vipaka* lor. Ca ființe umane cu o putere și cunoaștere finită, avem doar o influență limitată asupra cauzelor naturale. Dar, în toate cazurile, avem abilitatea de a ne modela și a influența reacțiile noastre la diferite situații. Dacă nu facem niciun efort pentru a ne dezvolta mințile într-un mod pozitiv s-ar putea ca în viitor să fim depășiți sau zdrobiți de unele circumstanțe negative neașteptate. Dacă facem un efort pentru a ne dezvolta mințile, în particular prin meditație, poate că vom fi mai bine pregătiți să suportăm și chiar să triumfăm în fața viitoarelor adversități.

Știrile sunt pline de exemple din ambele cazuri. Oamenii întreabă: „Cum e posibil să rămâi eliberat de suferință, neliniște și teamă în astfel de circumstanțe teribile?“ Dar unii oameni chiar fac asta. Un om din Sri Lanka și-a pierdut soția și cei doi copii și bine înțeles că a fost devastat de acest lucru. Dar fiind un practicant buddhist și-a revenit din suferință, iar două zile mai târziu a găsit doi copii aproape morți de foame, plângând lângă părinții lor morți și a hotărât să-i adopte. În mod sigur și alți oameni i-au văzut pe acei copii, dar nu au făcut nimic pentru a-i ajuta. Când omului i s-a luat un interviu a spus că cei doi copii adoptați au dat un nou sens vieții sale și puterea de a merge înainte în ciuda dificultăților. Citim și alte lucruri despre oameni care profită de dezastre pentru a tâlhări, a jefui, a fura. Fiecare dintre noi acționează într-un anumit mod, iar rezultatele vor fi în consecință. Când un bărbat din Singapore a auzit de

dezastrul care s-a întâmplat, și-a încărcat dubița și a pornit spre Tailanda cu intenția de a distribui hrană și apă victimelor. Din păcate, pe drum a avut un accident de mașină și a murit. Oamenii se întreabă: „De ce a suferit așa ceva, în ciuda faptelor sale bune?“, dar o astfel de întrebare arată confuzia care se face între cauzalitatea naturală și cauzalitatea morală. Răspunsul rapid și practic al bărbatului la suferința altora arată un înalt grad de compasiune și va avea un rezultat foarte pozitiv în viața următoare. Accidentul lui nu are nimic de-a face cu faptele lui bune sau rele, a fost rezultatul unor cauze naturale: un moment de lipsă a atenției, poate frâne defecte, un drum alunecos din cauza ploii etc. A fi buni nu înseamnă că nu vom suferi niciodată din cauze naturale, ci înseamnă că atunci când vom suferi datorită cauzelor naturale va fi mai puțin probabil să reacționăm în moduri negative, care ne-ar mări suferința.

Unii buddhiști greșit informați ar putea spune că moartea și necazurile cauzate de tsunami reprezintă rezultatul kammei rele din trecut a oamenilor. Trebuie neapărat specificat aici că acest lucru este contrar învățăturilor lui Buddha. În *Devadatta Sutta* (M.II,214, ca și în A.I,173) Buddha spune clar că acea credință care spune că tot ceea ce experimentăm se datorează kammei trecute (*sabbam tam pubbe katahetu*) este o vedere falsă și greșită (*miccha ditthi*). În *Sivaka Sutta* (S.IV,228) el spune că suferința pe care o experimentăm câteodată se poate datora kammei trecute, dar de asemenea se poate datora și bolii, poate fi din cauza vremii proaste, a lipsei de îngrijire sau a altor agenți externi (*opakkamikani*). Tsunami-ul poate fi un bun exemplu a acestei din urmă cauze. Întreaga kammă, fie ea bună sau rea, cu siguranță are un efect, dar nu toate efectele se datorează kammei.

Dar ce putem spune despre noi, cei care am fost destul de norocoși să nu fim implicați în dezastru? Cum poate fi învățătura lui Buddha despre kamma relevantă pentru noi? La fel ca și bărbatul și femeia menționați anterior, noi putem reacționa la tsunami în mod pozitiv sau negativ. O persoană ar putea citi despre tragedia, iar apoi să ridice din umeri și să treacă la pagina de sport. Atunci când i se cere o donație pentru victime, poate refuza spunând că nu prea are bani săptămâna asta. Sau ar putea face o donație, iar apoi să spună acest lucru tuturor, sperând la aprobarea și la lauda celorlalți. Acelei persoane i s-a prezentat o oportunitate de a reacționa în mod diferit de cum o face de obicei, dar nu a putut profita de această șansă. A ratat ocazia de a crește sau de a se schimba și s-a lăsat purtat de vechile obiceiuri ale lăcomiei, mândriei și lipsei de compasiune. Dar să presupunem că o altă persoană care a fost totdeauna nepăsătoare și interesată numai de sine, atunci când a văzut victimele tsunami-ului la televizor a simțit o tresărire de compasiune. Apoi, în loc de a ignora această tresărire așa cum a făcut întotdeauna în trecut, persoana se decide să acționeze mergând la Crucea Roșie și făcând o donație generoasă. În timp ce se află acolo vede un semn care cere voluntari, iar sub inspirația momentului se înscrie și petrece următoarele săptămâni adunând donații și ajutând în diferite alte moduri. Ca rezultat al acestor activități, persoana își slăbește obiceiurile mentale egoiste și le întărește pe cele pozitive; a crescut și s-a schimbat într-o oarecare măsură. Dacă și în viitor va continua să acționeze în acest fel pozitiv de fiecare dată când va avea ocazia, încet-încet va deveni o persoană mai plăcută și probabil una mult mai fericită. Astfel, chiar și o tragedie cum a fost tsunami-ul poate avea o față pozitivă. Mai întâi, poate fi o oportunitate de a dezvolta generozitatea, grija și compasiunea. Apoi, poate fi o ocazie pentru noi de a contempla adevărul noțiunii de *dukkha*, învățătura lui Buddha despre faptul că viața într-o lume condiționată este nesatisfăcătoare. O astfel de contemplare ne poate trezi din starea noastră de auto-mulțumire, amintindu-ne că oricât de bună ar fi viața noastră, se poate schimba în orice moment. Aceasta ne poate ajuta să ne întoarcem de la scopurile noastre lumești, frivole către scopuri spirituale, pline de înțeles.

Dumnezeu, buddhismul și Tsunami-ul (partea a II-a)

Recentul tsunami, unul din cele mai mari dezastre de care ne aducem aminte, a dat naștere unei mișcări de căutare a sufletului, ca să nu spun o căutare „teologică“. Oamenii se străduiesc să explice dezastrul prin prisma propriilor credințe religioase. Ziarele engleze din Singapore au publicat câteva articole și scrisori pe această temă; până acum doar din punctul de vedere al creștinilor. Aș dori să contribui și eu cu un punct de vedere buddhist la această discuție. Există două aspecte ale problemei - primul fiind modul în care religiile *răspund* la aceste dezastre teribile. În acest sens observăm că toate religiile lumii au multe lucruri în comun. Hinduși, musulmani, creștini, buddhiști și taoiști au venit cu inimile, dar și cu portofelele deschise pentru a-i ajuta pe cei afectați, indiferent de religia lor. Buddhiștii i-au ajutat pe musulmani, care i-au ajutat pe creștini, care i-au ajutat pe hinduși și așa mai departe.

Al doilea aspect al problemei este modul în care religiile *explică* tsunami-ul. În aceste sens, există puțină înțelegere între diferitele religii. În ziarul *Straits Times* de pe 1 ianuarie, Andy Ho a scris un articol numit „*Unde a fost Dumnezeu atunci când tsunami-ul a lovit?*“, iar pe 9 ianuarie a apărut un articol de Tan Tarn, numit „*Răul? Nu, doar Iadul și Apele uriașe*“. Ambii autori spun că dezastrele de genul tsunami-ului aruncă o umbră de îndoială asupra faptului că ar exista un Dumnezeu binevoitor. Astfel ei au ridicat întrebări legitime, morale și filozofice, dacă a existat chiar atunci când oamenii au început să creadă într-un Zeu atotputernic. Pe 29 ianuarie, Edmond Chew a scris în *Straits Times*, încercând să răspundă întrebărilor puse de Ho și Tarn și de asemenea a dat propria lui explicație de ce Dumnezeu a permis tsunami-ului să aibă loc.

Explicația lui Chew era una simplă. „De fapt, simplul motiv pentru care Dumnezeu îngăduie răul este acela că dacă nu ar face-o, atunci o mulțime de fapte bune ar fi pierdute“. În sprijinul afirmației lui, îl citează pe Thomas Aquinas: „Dacă nu există rău, atunci nu există nici Dumnezeu. Pentru că nu ar mai exista rău dacă existența binelui ar fi înlăturată...“ Și mai mult: „Astfel, multe lucruri bune nu s-ar mai întâmpla dacă Dumnezeu nu ar permite răului să existe; focul nu ar lua naștere dacă aerul nu ar fi corupt, nici viața leului nu ar fi păstrată dacă măgarul nu ar fi ucis“.

Acum aș dori să examinez spusele lui Chew dintr-o perspectivă buddhistă. Primul lucru care-mi vine în minte după citirea explicațiilor lui Chew este acela că pare a contrazice însăși ideea că Dumnezeu este o zeitate înțeleaptă, iubitoare și dreaptă. Este adevărat că răul (cum ar fi moartea și suferința aduse de tsunami) ne oferă oportunitatea de a ne exprima bunătatea, preocuparea și generozitatea. Dar nu ar putea găsi Dumnezeu un mijloc mai puțin crud de a face asta? Este corect a provoca suferință unei persoane doar pentru ca alta să aibă ocazia de a-și manifesta bunătatea? Dacă urmărim concluzia logică a argumentelor lui Chew observăm câteva probleme apar. Folosind aceeași logică, putem spune că și cancerul este bun pentru că le dă doctorilor ocazia de a vindeca; că ar trebui să încurajăm criminalii să comită crime pentru ca noi să ne putem defini drept cetățeni care respectă legea, sau că ar trebui să mai purtăm câte un război din când în când astfel încât negociatorii să poată obține acorduri de încetare a focului.

A treia și cea mai serioasă problemă a explicației lui Chew este aceea că degradează binele la poziția josnică de a fi doar o reacție la rău, sau un contrast al răului. Ca buddhist, nu am nevoie de rău pentru a fi bun, pentru a înțelege ce este bunătatea sau pentru a mă strădui să fac bine. Răul poate să mă îmboldească uneori să fac binele, dar de cele mai multe ori este frumusețea și bucuria bunătății cea care mă face să fac și mai mult bine. Nu cititul despre Hitler sau Pol Pot mă face să încerc să fiu bun. Mai degrabă Buddha, Gandhi sau Maica Theresa mă inspiră către o și mai înaltă virtute. Pe scurt, nu avem nevoie de rău pentru a cunoaște sau a face binele, deci explicația lui Chew despre motivul pentru care Dumnezeu lasă răul să se întâmple nu este convingătoare.

Într-un alt articol din aceleași ziar, pe 29 ianuarie, Anthony Yeo spune că probabil tsunami-ul a fost „megafonul lui Dumnezeu pentru omenire“. Prin aceasta el vrea să spună că „Probabil Dumnezeu a încercat să ne spună că trebuie să avem grijă de lumea în care existăm și să trăim în armonie“. Yeo ar putea avea dreptate, dar și în acest caz se aplică aceleași obiecțiuni ca mai sus. Nu ar putea o zeitate iubitoare să se gândească la o metodă mai puțin traumatică și distructivă pentru a-și transmite mesajul? Urmând aceeași logică, cineva s-ar putea de asemenea gândi că a deversa deșeuri de-a lungul coastelor Asiei ar fi cea mai bună metodă de a spune oamenilor că „trebuie să avem grijă de lume“.

Cred cu adevărat că se pot tranșa aceste argumente complexe punând două întrebări simple și directe: „Dacă ai ști că vine un tsunami și ai avea puterea să-l oprești, ai face acest lucru?“ Nu mă îndoiesc că oricine care are măcar un strop de umanitate în el ar răspunde afirmativ. Următoarea întrebare care urmează în mod firesc este: „Atunci Dumnezeu de ce nu a făcut-o?“. Răspunsul la această întrebare va depinde de religia fiecăruia, sau dacă persoana urmează sau nu o religie. Buddhismul are un răspuns simplu, ușor de înțeles, pe care unii l-ar numi evident, la această întrebare, și care nu necesită argumente teologice complexe. Acel răspuns este: „Pentru că Dumnezeu nu există“.

Atunci cum explică buddhismul dezastrele naturale, cum a fost tsunami-ul? Într-un anume sens, nici măcar nu trebuie să le explice! Doar credința într-o zeitate atotștiutoare, atotiubitoare și atotputernică ne obligă să căutăm tot felul de explicații atunci când evidența se pare că ne contrazice această credință. Atunci când Dumnezeu este scos din acest context, răspunsul este cu adevărat foarte simplu. Universul nu se conformează dorințelor noastre. Nu ne ia în considerare, nici pe noi nici aspirațiile noastre. Plăcile tectonice ale Pământului se mișcă, iar uneori se mișcă în așa fel încât cauzează distrugeri. Uneori plouă prea mult, alteori prea puțin, iar aceste lucruri pot cauza necazuri oamenilor. Există bacterii. Uneori acestea se stabilesc în corpurile noastre, cauzându-ne boli. Trăim într-un univers dinamic, iar uneori lucrurile sunt în beneficiul nostru, alteori fiind în detrimentul nostru. Așa este lumea. Buddhismul nu se preocupă să explice de ce este așa. Este o chestiune de bun simț afirmația că universul este *dukkha* - câteodată potrivit visurilor și dorințelor noastre. Preocuparea buddhismului este aceea de a ne învăța să ne modificăm dorințele în așa fel încât să fie mai mică probabilitatea de a fi în conflict cu modul în care sunt lucrurile și cum să rămânem calmi și mulțumiți atunci când acestea nu se potrivesc cu evenimentele reale.

Kamma și dezastrele naturale (partea a III-a)

Acest articol ar trebui cititi împreună cu cele două anterioare. Cuvântul pali *kamma* înseamnă „acțiune“, iar în doctrina buddhistă el se referă la orice act intenționat mental, verbal sau trupeș. Echivalentul sanskrit este *karma*, iar cuvântul pali *kama* înseamnă „plăcere trupească“ sau „dorință senzuală“ - nu faceți confuzie între cele trei. Buddha zice: „Eu spun că intenția este kamma întrucât intenționând mai întâi ceva, o persoană acționează apoi cu corpul, cuvântul sau mintea“ (*A, III, 415*). Conform spuselor lui Buddha, orice acțiune intenționată ne modifică conștiința, construind astfel caracterul nostru și influențându-ne comportamentul, experiența și, ca urmare, destinul. Acțiunile intenționate pozitive (motivate de generozitate, dragoste, înțelepciune) tind să aibă efecte resimțite ca pozitive, în timp ce acțiunile intenționate negative (motivate de lăcomie, ură, iluzie) tind să aibă consecințe negative.

Doctrina kamma este probabil doctrina asupra căreia există cea mai mare confuzie, din toate învățăturile lui Buddha. Cele mai obișnuite astfel de înțelegeri greșite sunt:

1. Tot ceea ce ni se întâmplă se datorează kammei trecute. De fapt, buddhismul recunoaște cel puțin încă alte patru cauze care influențează ceea ce ni se întâmplă, cum ar fi acțiunea legilor naturale (*dhamma niyama*), a legilor biologice (*bija niyama*), a legilor fizice (*utu niyama*) și a celor psihologice (*citta niyama*) - *Atthasalanī.854, A.III, 62*.
2. Nu putem scăpa niciodată de consecințele faptelor noastre trecute. Dacă acest lucru ar fi adevărat, ar însemna că suntem complet determinați de trecutul nostru, deci incapabili de a ne schimba și de a atinge iluminarea (*A.I, 249*). Buddha a vorbit despre două tipuri de determinism (*niyativada*): determinismul teist (*issaranimmana hetu*), care susține că Dumnezeu cunoaște și controlează totul, determinând astfel totul înainte de a se întâmpla și determinismul kammic (*pubbekata hetu*) care spune că tot ceea ce experimentăm, fie plăcut, neplăcut sau neutru se datorează kammei noastre, adică modului în care am acționat în trecut). Buddha spune că ambele idei de acest fel sunt nu numai false, dar și dăunătoare (*A.I, 173*). Determinismul înseamnă că persoana nu poate alege o cale de acțiune în locul alteia, că nu poate face un efort pentru a schimba ceva și că nu este responsabilă pentru nimic din ceea ce face. O astfel de credință nu poate duce decât la iresponsabilitate și inactivitate - „Ce pot să fac? Este kamma mea.“ După cum a spus Buddha foarte corect, „Dacă am spune că experimentăm rezultatul unei fapte chiar atunci când am făcut-o, atunci ar fi imposibil să cultivăm viața spirituală“ (*A.I, 248*). În multe părți ale Asiei buddhiste această credință că totul se datorează kammei trecute este folosită ca o scuză a oamenilor pentru lipsa de preocupare socială. Ceea ce buddhismul ne învață cu adevărat este faptul că unele acțiuni intenționate puternice pozitive pot foarte bine modifica, sau chiar anula o acțiune negativă; lucru care e valabil și invers (*Dhp.173*). Buddha a spus de asemenea că o acțiune minoră negativă făcută de o persoană rea poate avea o consecință mai semnificativă, iar o acțiune negativă relativ importantă făcută de o persoană bună poate avea un efect mai redus, și invers. El compară aceste lucruri cu aruncarea unui pumn de sare într-un vas cu apă și aruncarea unui pumn de sare într-un lac (*A.I, 248*). Astfel, este mult mai corect să spunem că suntem **condiționați** de kamma noastră, decât că suntem determinați de ea.
3. Ceea ce experimentăm în această viață se datorează faptelor noastre din viața trecută, iar ceea ce facem acum va avea un rezultat în viața viitoare. În realitate, multe, probabil majoritatea acțiunilor noastre au un rezultat imediat sau foarte curând după ce ele au avut loc, adică în viața curentă. De ce această insistență asupra celorlalte vieți, dar nu și asupra celei prezente? Dă-i cuiva o mână de ajutor și ai toate șansele să observi un efect pozitiv foarte curând. La fel, dacă lovești pe cineva în cap este foarte probabil că vei ajunge repede la secția de poliție.
4. A patra neînțelegere care apare în mod obișnuit despre kamma este așa numita „naivitate kammică“, adică ceva de genul: lovește un călugăr în această viață și te vei naște olog în viața următoare; înjură în viața prezentă și vei avea gura urât mirositoare în viața următoare.

toare; fii generos în această viață și vei fi bogat când vei renaște. Aceste lucruri sunt în mod evident doar niște prostii. Din cauza faptului că kamma este în principal de natură psihologică (ea este *intenție*) și manifestarea ei va fi în principal de natură psihologică. Ea ne afectează forma fizică și circumstanțele în măsura în care mintea însăși are influență asupra domeniului fizic, un exemplu poate fi atunci când îngrijorările prelungite provoacă îmbolnăviri fizice. Principalul efect pe care kamma îl are asupra noastră este modul în care ne simțim - fericiți, neutri sau nefericiți. Unele lucruri pe care oamenii le spun din cauza naivității kammice pot fi doar de râs (de exemplu - poartă-te urât cu tibetani și vei avea parte de un cutremur. De ce nu le-au căzut casele celor care au horărât și implementat politica chineză în Tibet?). Alte lucruri spuse de acești oameni pot cauza cu adevărat multă suferință. O mamă care a născut un copil diform mi-a povestit printre lacrimi că un călugăr i-a spus că aceasta este pedeapsa pentru că a făcut ceva rău în una din viețile trecute. Chiar dacă acest lucru ar fi fost adevărat, să i-o spui în față este un lucru crud și lipsit de tact. Nimic din ceea ce i-aș fi putut spune acelei femei nu putea șterge răul făcut de acel comentariu ignorant.